

Handläggare:
Medea Sandbladh
08 508 18 070

Till
Farsta stadsdelsnämnd
2018-04-12

Underlag för budget 2019 med inriktning för 2020 och 2021

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens förslag till underlag för budget 2019 med inriktning för 2020 och 2021.

Kerstin Sandström
stadsdelsdirektör

Innehållsförteckning

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål.....	4
1.1 Ett Stockholm som håller samman.....	4
1.2 Ett klimatsmart Stockholm.....	4
1.3 Ett ekonomiskt hållbart Stockholm.....	4
1.4 Ett demokratiskt hållbart Stockholm.....	4
2 Nämndens verksamhetsområde	5
2.1 Förskoleverksamhet	5
2.2 Verksamhet för barn, kultur och fritid	6
2.3 Äldreomsorg.....	7
2.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	8
2.5 Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri	8
2.6 Stadsmiljöverksamhet	9
2.7 Ekonomiskt bistånd.....	10
2.8 Arbetsmarknadsåtgärder	10
2.9 Övrigt	10
3 Sammanfattande ekonomisk analys.....	11
3.1 Drift.....	11
3.2 Investeringar.....	11
3.3 Verksamhetsprojekt (Driftprojekt).....	12
4 Övriga redovisningar	12
5 Lokalförsörjningsplan.....	13
5.1 Inledning	13
5.2 Beskriv behov/efterfrågan samt bedömning av andra bakomliggande faktorer som förändrar behovet av lokaler	13
5.3 Kapacitetsbeskrivning	15
5.4 Förändringar i lokalbeståndet.....	15
5.5 Kostnadsutveckling.....	19
5.6 Effektiviseringsmöjligheter.....	19
5.7 Övrigt	19

Bilagor

1. Kapitalkostnader och investeringsplan
2. Boendeplan för äldre 2019 med utblick mot 2040 för region Östra Söderort
3. Tabellbilaga till Boendeplan för äldre 2019 med utblick mot 2040 för region Östra Söderort

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Stadsdelsnämndens underlag för budget 2019 med inriktning för 2020 och 2021 tar sin utgångspunkt i stadens vision och nämndens verksamhetsområden. Under respektive inriktningsmål nedan sammanfattas i punktform nämndens viktigaste strategiska satsningar under perioden 2019-2021.

1.1 Ett Stockholm som håller samman

- Genomföra trygghetsskapande åtgärder i den offentliga miljön
- Rekrytera och behålla kompetenta socialsekreterare, biståndshandläggare, sjuksköterskor, förskollärare och fritidsledare
- Kompetensutveckla och vidareutbilda fritidsledare, barnskötare och förskollärare
- Utveckla förskolans verksamhet för att säkerställa alla barns rätt till en likvärdig utbildning.
- Möta ökade behov hos nyanlända som bor i området
- Utveckla kompetens och arbetssätt inom nutrition och måltidssituation för att förbättra brukares hälsa och välbefinnande
- Barn, ungdomar och familjer som riskerar att hamna i sociala svårigheter ska genom tidigt insätta insatser får hjälp och stöd

1.2 Ett klimatsmart Stockholm

- Ersätta förskolor som inte uppfyller dagens miljö- eller verksamhetsmässiga krav med nybyggda förskolor som utrustas kemikaliesmart.
- Öka andelen enheter inom förskola och egen regi som återvinner sitt matavfall
- Byta ut fordon som tankas med fossila bränslen och öka antalet elcyklar i verksamheterna.

1.3 Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- En budget i balans, där utmaningar finns inom exempelvis individ- och familjeomsorgen utifrån ökande behov av insatser och en växande befolkning
- Arbeta för att nya förskolor har hyror som ryms inom tilldelad schablon.
- Använda möjligheterna inom digital teknik för att effektivisera verksamheterna och förenkla administrationen
- Etablera och utveckla ett gott socialt stöd till nyanlända för att de efter etableringstiden ska komma i arbete och kunna ordna eget boende

1.4 Ett demokratiskt hållbart Stockholm

- Öka kompetensen kring normkritisk pedagogik i förskolan
- Utveckla jämställdhetsintegreringen
- Använda möjligheterna inom digital teknik för att öka kvalitet och delaktighet inom alla nämndens verksamhetsområden.
- Behovet av lägenhet i gruppbostad enligt LSS är stort och förvaltningen bevakar kommande planprocesser

2 Nämndens verksamhetsområde

Befolkningsprognoser är ett av de viktigaste underlagen för långsiktig verksamhetsplanering. Alla årets prognoser utgår ifrån faktisk befolkning 31 december 2017. Farstas befolkning beräknas öka med 4 066 personer (7%) fram till 2021 och med 12 790 personer (22%) fram till 2026. Ökningen förväntas ske i alla åldersgrupper, med en initial minskning i absoluta tal inom den äldsta gruppen 80 år och över. Generellt förväntas medelåldern bli lägre.

Prognos	0 år	1-5 år	6-15 år	16-19 år	20-64 år	65-79 år	80-år	Totalt
2017	771	3 771	6 689	2 166	35 207	6 157	2 981	57 741
2018	794	3 811	6 847	2 192	35 444	6 341	2 917	58 346
2019	810	3 823	7 001	2 244	35 672	6 518	2 848	58 917
2020	835	3 843	7 173	2 332	36 157	6 710	2 800	59 851
2021	878	4 006	7 376	2 469	37 321	6 996	2 761	61 807
2022	932	4 244	7 615	2 600	38 738	7 231	2 799	64 158
2023	975	4 460	7 780	2 749	39 932	7 468	2 842	66 207
2024	993	4 592	7 876	2 849	40 546	7 636	2 945	67 436
2025	1 003	4 712	7 995	2 934	41 227	7 829	3 033	68 733
2026	1 032	4 839	8 153	3 037	42 276	8 028	3 167	70 531

Åldersstrukturen kommer att förändras något i stadsdelsområdet. Den vuxna befolkningen 20-64 år förväntas öka i absoluta tal men minska sin andel av befolkningen till 2021, och ännu mer till 2026. Antalet barn och ungdomar (0-19 år) beräknas öka till 2021, och stadsdelsområdet kommer att få en allt högre andel förskolebarn och ungdomar i åldern 16-19 år.

2.1 Förskoleverksamhet

Staden planerar stora nybyggnadsprojekt i Farsta och antalet barn i förskoleålder förväntas öka i stadsdelsområdet under planperioden. I en del planerade bostadsområden kommer det att finnas behov av flera nya förskolor och utbyggnaden av förskoleverksamheten är en utmaning och en prioritering för förvaltningen. För att kunna driva förskola med god kvalitet inom given budget anser förvaltningen att förskolor med 6-8 avdelningar, tillagningskök och gård är att föredra.

Alla barn ska erbjudas en likvärdig förskola i enlighet med läroplan och skollag. För att säkerställa likvärdighet kartläggs behov av riktade insatser och åtgärder formuleras, och förvaltningen arbetar för att tidigt identifiera barns behov av särskilt stöd.

Den reviderade läroplanen ska implementeras hos samtliga medarbetare. Utbildningsinsatser kommer att behövas för att säkra att samtliga medarbetare är införstådda med läroplanens nya skrivning. Det kräver att förskolan ser över sin interna organisation och sina arbetsätt.

Digitaliseringen inom förskolan kommer att ha en allt mer betydande roll, både när det gäller utvecklingen av den pedagogiska verksamheten liksom möjligheten att stärka kommunikationen mellan förskola och hem. En förutsättning för att ta vara på digitaliseringens möjligheter är att alla medarbetare har en hög digital kompetens och använder digitala enheter i det pedagogiska arbetet.

Genom att det införs gemensamma system för alla förskolor i staden skapas förutsättningar för en större likvärdighet för alla barn. Under perioden kommer utbildningsinsatser och implementering att pågå. Införandet kräver både tid och resurser även under förvaltningsskedet och en organisation för detta behöver säkras. Det förändrade arbetssättet ställer också krav på en digital utbyggnad.

Enligt information som stadsdelsförvaltningen fått så finns det ett behov av fler platser på språkförskola i staden. Förvaltningen har en förskoleavdelning för barn med språkstörning, språkverksamheten Nallen, och arbetar för att göra verksamheten till en språkförskola i samarbete med Landstinget. Förvaltningen önskar att förskolan därmed kan bli en kommunövergripande verksamhet (KÖV) som anslagsfinansieras. Det skulle ge staden ytterligare en stadsövergripande verksamhet för södra Stockholm, lik den som finns i Bromma och på Södermalm. Enligt information som stadsdelsförvaltningen fått så finns det ett behov av fler platser på språkförskola i staden.

2.2 Verksamhet för barn, kultur och fritid

Barnkonventionen ligger till grund för allt arbete inom fritidsverksamheten som anpassas efter olika målgruppers intressen och behov så att alla känner sig välkomna. Flickor, HBTQ-personer och ungdomar med funktionsnedsättning ska särskilt uppmärksammas.

De kommande åren ska förvaltningen arbeta med att förebygga ohälsa och främja en prosocial utveckling bland barn och unga. Farsta har höga ohälsotal och därför behöver förvaltningen fortsätta prioritera arbetet med den riktade idrotts- och hälsoprofilen och det mångåriga samarbetet med idrotts- och utbildningsförvaltningen kring aktiviteter och verksamhet.

Det förebyggande arbetet ska skapa goda förutsättningar för ungdomar att mötas i meningsfulla aktiviteter. Utöver detta behövs också riktade insatser i samverkan med socialtjänst, skola och polis.

En utmaning för förvaltningen är att antalet gruppleddare i föräldraskapsstödet är få, både vad gäller ABC och Komet. Brister i anknytning och i vägledande föräldraskap är en riskfaktor för problembeteenden bland unga, och föräldraskapsstöd är ett effektivt sätt att förebygga sociala problem och främja barns trygghet och hälsa.

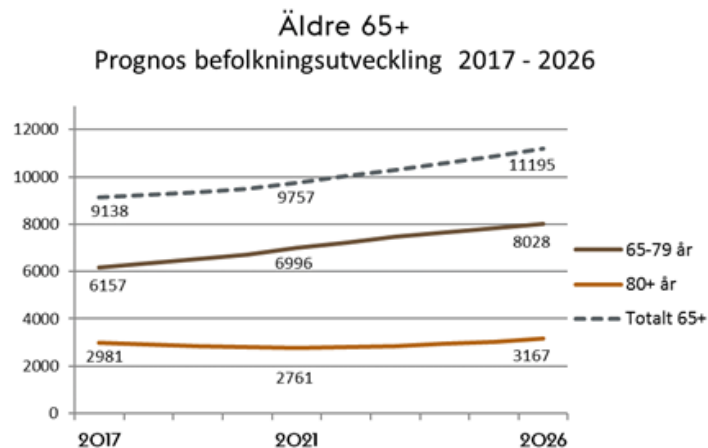
Forskning inom äldreomsorgen visar på tydliga kopplingar mellan ökad livskvalitet och minskat vårdbehov. Ett fokus på förebyggande och hälsofrämjande arbete för att öka de äldres upplevelse av social och psykisk hälsa och välbefinnande, stärker de äldres förutsättningar att vara delaktiga i kultur och samhälle och att bo kvar i det egna hemmet.

Den socioekonomiska strukturen hos medborgarna och det faktum att Farsta är ett ytterstadsområde med långa avstånd till kulturutbudet i innerstaden, motiverar att vi behöver fortsätta med satsningar på kultur i våra verksamheter. Samarbetet med kulturförvaltningen via Kulan och Stadsteatern med Park och Krets är viktigt för att kunna erbjuda invånarna ett större kulturutbud.

Fagersjös knappa kommunikationer gör det ytterligare svårt att få tillgång till professionell konst och kultur. Förvaltningen behöver arbeta för att etablera en mötesplats som kan ge Fagersjöborna tillgång till föreställningar, workshops och eget skapande, både genom förvaltningens egen kulturverksamhet men också via samarbeten med föreningslivet, kulturförvaltningen med flera.

2.3 Äldreomsorg

Enligt Swecos framskrivning av äldreomsorgsbehovet 2018 -2041 kommer befolkningen i de äldsta åldersgrupperna att minska i Farsta de kommande åren, och därmed även behovet av äldreomsorg.

Enligt region sydosts äldreboendeplan och de riktlinjer som staden har, är det generella riktmärket att 60% av behovet av platser inom regionen ska tillgodoses av boenden som drivs av kommunen själv i egen regi eller på entreprenadavtal. Sett till region sydosts utbud av vård och omsorgsplatser så uppfylls riktmärket idag och ett antal år framåt.

De äldre bor kvar hemma längre än tidigare och äldreomsorgen måste därför anpassa sig till nya förutsättningar. Det ställer höga krav på omsorg i hemmet, förebyggande aktiviteter och stöd till anhöriga. Kraven på specialisering inom områden som till exempel demens, psykiatri, missbruk och vård i livets slutskede ökar. För att kunna ge ett tryggt och individuellt anpassat bemötande har äldreomsorgen ett behov av personalgrupper med hög kompetens.

Ett antal äldre bor i otillgängliga lägenheter, till exempel flera trappor upp utan hiss, vilket gör att de tidigare än normalt ansöker om hemtjänstinsatser. Det är viktigt att staden bygger seniorbostäder och stadsdelsförvaltningarna på olika sätt informerar äldre om att de i tid behöver förändra sitt boende och flytta till boendelösningar som gör att de kan leva ett självständigt liv så länge som möjligt utan behov av hemtjänstinsatser.

Förvaltningen bedömer att utvecklingen av digital teknik och måltidsituationen kommer att få stort utrymme i verksamhetsutvecklingen de kommande åren. Syftet är att öka kvaliteten och brukarens delaktighet och självständighet och samtidigt effektivisera verksamheterna. Utvecklingen kommer även genomsyras av ett jämställdhets- och inkluderingsarbete för att säkerställa att brukare bemöts och behandlas likvärdigt. För verksamheterna är en utmaning att inhämta underlag för konsuppladad statistik, analysera inhämtade data och tydliggöra hur inhämtade underlag och statistik förhåller sig till uppställda mål. Vidare utmaning ligger i att hitta hållbara strategier för hur resultat tas tillvara och används för att utveckla verksamheten i syfte att uppnå äldreomsorgens mål likvärdigt för män och kvinnor.

2.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Tillgänglighetsfrågorna kommer fortsatt att vara i fokus och förvaltningen kommer tillsammans med nämndens pensionärs- och funktionshindersråd att arbeta med dessa frågor, dels genom extern samverkan kring gator och lokaler och dels genom egna granskningar av nämndens verksamheter utifrån olika tillgänglighetsaspekter.

Den pågående statliga utredningen "Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen" är en total översyn av LSS och assistansersättning, som ska vara klar hösten 2018. Enligt utredningens direktiv ska förstärkt kvalitet, träffsäkerhet, helhetssyn och mångfald i de stödinsatser som LSS omfattar finansieras med besparingar inom assistansersättningen. Genomförs en skärpning av rätten till assistans eller att statliga assistansen avskaffas helt innebär det sannolikt att kommunen får ta huvudmannaskapet vilket innebär ökade handläggnings- och insatskostnader. Därtill innebär förslaget om en ny insats som ska ersätta personlig assistans till barn under 12 år kallad "omvårdnad och stöd för barn" sannolikt att kommunen blir huvudansvarig för detta, vilket också ger ökande kostnader.

Utvecklingsarbetet med digital teknik kommer att få en stor betydelse inom verksamheterna. Målet är att öka brukarens delaktighet och självständighet i sin vardag. Verksamheterna kommer att arbeta aktivt med att implementera ett jämställdhets- och inkluderingsperspektiv för att säkerställa att alla brukare känner sig välkomna och bemöts på lika villkor.

Det finns ett fortsatt behov av bostäder för funktionsnedsatta personer, såväl gruppboende som serviceboende. Det behöver byggas friliggande gruppboende med inriktning för gruppen med svår autism och andra funktionsstörningar som innebär svårighet att bo i flerfamiljshus.

2.5 Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri

Under flera år har orosanmälningar och kostnader för insatser ökat, och barn, ungdomar och familjer med sociala svårigheter behöver således fortsatt prioriteras. Det är viktigt att kunna erbjuda ett brett utbud av vård och behandling i olika former, och det behövs även mer förebyggande och uppsökande insatser för att i ett tidigt skede motverka sociala problem, psykisk ohälsa och missbruk bland barn och ungdomar. Samarbetet med skolorna och förskolorna i Farsta behöver intensifieras för att tidigt upptäcka behov av stöd från socialtjänsten. Stöd till familjer, och särskilt till ungdomar som befinner sig i olika riskmiljöer, bidrar även till att öka tryggheten i lokalsamhället.

En fortsatt utmaning för individ- och familjeomsorgen är att skapa en arbetsmiljö och arbetsplatser med stabilitet, hög status och attraktionskraft. Arbetet med socialsekreterarnas och biståndshandläggarnas arbetsmiljö genom handlingsplanens olika områden behöver bli en del av det ordinarie verksamhets- och personalutvecklingsarbetet.

För att motverka social oro, otrygghet och utagerande ungdomsgrupper på gator och torg behöver samverkan ske på olika nivåer mellan polis, skola, hyresvärdar, stadsdelsförvaltning och andra lokala aktörer. Förvaltningen har en viktig roll som motor och koordinator i detta arbete vilket innebär ett ökat behov av resurser.

En utmaning är arbetet med socialt och ibland kriminellt belastade unga vuxna över 18 år med mycket låg motivation och en ofta negativ inställning till myndigheter. För att nå denna målgrupp krävs mycket samarbete mellan framförallt polis och socialtjänst.

I arbetet med att uppnå en jämställd kvalitets- och måluppfyllelse i socialtjänsten finns en särskild utmaning i stödet till vuxna med missbruks- och hemlöshetsproblematik. Skillnader i mäns och kvinnors sociala förutsättningar och villkor gör att konsekvenser av missbruk och hemlöshet drabbar könen på olika sätt, och behovet av stöd och insatser kan se olika ut. Utmaningen ligger i att erbjuda likvärdigt stöd där män och kvinnor har samma möjligheter till ett självständigt liv.

Ett ökat antal personer och familjer vänder sig till socialtjänsten med anledning av att de bor i osäkra boendeförhållanden. Det rör sig om personer och familjer som haft tidigare kontakt hos socialtjänsten, men även i ökad utsträckning om helt nya personer och familjer, som tidigare klarat egen försörjning och inte haft sociala svårigheter. Det har också blivit allt vanligare att barnfamiljer akut måste beviljas boende på hotell eller vandrarhem i avvaktan stabilare boendelösning. Trots att det vräkningsförebyggande arbetet förstärkts, och att stödet till personer utan förstahandskontrakt utvecklats genom inrättandet av bolotsar, är det långt ifrån tillräckligt eftersom socialtjänstens möjligheter att bistå med stabila boendelösningar i stort sett saknas och inte heller är socialtjänstens huvuduppdrag.

En växande, mycket sårbar grupp, är äldre personer som vräks från sin bostad och samtidigt inte har vårdbehov som motiverar ett vård och omsorgsboende. För den gruppen saknas i dag boendelösningar helt, såväl akutboenden som mer långsiktiga boendelösningar.

En ytterligare utmaning kring bostäder finns för nyanlända, särskilt gäller det i de fall där den nyanländes anhöriga, oftast maka och barn, kommer till Sverige. De lägenheter som de nyanlända erbjudits är oftast för små för att familjen ska kunna bo där, och familjen ansöker hos socialtjänsten om hjälp med boende. Till buds står då akuta boendelösningar i form av hotell, vandrarhem och andra mycket tillfälliga boendeformer. Familjen erbjuds stöd av socialtjänstens socialsekreterare och bolots att hitta något annat än en akut lösning. Detta är ett arbete som tar stora resurser i anspråk, som annars skulle användas för socialtjänstens ordinära utrednings- och behandlingsarbete.

Det som behövs är ett större och bredare utbud av bostäder i alla stadsdelar, som erbjuder människor som idag lever i osäkra boendeförhållanden en långsiktig lösning.

Världen är orolig och extrema våldsbejakande miljöer kommer sannolikt söka sig till södra Stockholm och till Farsta. Förvaltningen behöver gemensamt med andra myndigheter och civilsamhället fortsätta att värna våra demokratiska värderingar, utveckla kunskap och metodik för att möta och begränsa spridningen av våldsbejakande extremistiska åsikter och förhindra att de får fäste inom stadsdelen.

2.6 Stadsmiljöverksamhet

I Stockholms nya översiktsplan pekas Farsta ut som ett av fyra fokusområden i ytterstaden dit investeringar och planeringsresurser ska styras för utbyggnad av bostäder och arbetsplatser. Det beräknas att cirka 2 700 bostäder kommer att påbörjas och ungefär 2 800 kommer att färdigställas under åren 2019–2021. Ungefär 290 av dessa är lägenheter i Stockholmshus och 620 är studentlägenheter. Som ett led i att öka tryggheten och minska segregationen betonar förvaltningen vikten av att i hela staden bygga blandat. Vi behöver ge företräde för den minst förekommande upplåtelseformen i respektive område när vi bygger nytt.

I alla kommande bostadsprojekt bevakar förvaltningen i ett tidigt skede att behovet av förskolor, gruppbestäder, servicelägenheter tillgodoses.

En ökande befolkning innebär ett växande behov av parker och grönytor. Farstas nya parkplan är ett bra underlag i samband med planering av bostäder. I stadsdelsområdet råder det brist på plana gröna ytor och det är viktigt att dessa platser bevaras och inte bebyggs utan istället utvecklas för lek och rekreation.

I stadsdelsområdet finns naturmark med stora ekologiska värden, exempelvis ekmiljöer, som är i behov av intensifierad skötsel. Åtgärder för att stärka ek- och barrskogssamband behöver utredas.

Demokratiundersökningen visade på skillnader mellan kvinnors och mäns kännedom om hur de kan påverka beslut som rör deras närmiljö, och en utmaning för förvaltningen är att förbättra resultatet och minska skillnaden. Resultatet från 2017 kommer att analyseras för att förstå vad resultatet beror på och hur förvaltningen kan påverka det.

Obalansen i andelen arbetsplatser i södra Stockholm och Farsta stadsdelsområde jämfört med övriga staden ser inte ut att minska. Farsta står inför en snabb tillväxt i antal bostäder och befolkningen beräknas öka i snabb takt redan de närmaste tre åren. Stockholm Business Regions (SBR) uppdrag att göra en lokal näringslivsanalys bör utmyнна i en strategi för hur staden kan stödja ett växande näringsliv i Farsta och att fler arbetsplatser skapas i söderort.

2.7 Ekonomiskt bistånd

En viktig inriktning de kommande åren är att fortsätta arbeta aktivt för att minska den stora grupp personer som är långtidsberoende av ekonomiskt bistånd. Många barnfamiljer och ensamstående står utan bostad för att de inte kommit in på bostadsmarknaden och detta är också en utmaning. Många nyanlända har placerats i Farsta enligt bosättningslagen och förvaltningen har ett ansvar i att nyanlända inkluderas och etableras i samhället. En fullständig implementering av barnrättsperspektivet i verksamheten inför att den föreslagna barnrättslagen träder i kraft den 1 januari 2020, bedöms bli en stor utmaning.

2.8 Arbetsmarknadsåtgärder

Förvaltningen har ett bra samarbete med Jobbtorg Stockholm, men samarbetet med Arbetsförmedlingen behöver utvecklas. En stor utmaning är att bidra till att nyanlända som inte blir självförsörjande efter etableringsfasen erbjuds arbetsmarknadsinsatser i olika former. Detta är särskilt viktigt för de nyanlända som står långt från arbetsmarknaden. En fortsatt satsning på och utökning av de så kallade Stockholmsjobben är nödvändig för att öka möjligheten till självförsörjning bland de arbetslösa.

2.9 Övrigt

Utbytet av fordon som tankas med fossila bränslen till el- och gasbilar fortsätter. Antalet elcyklar ökar i verksamheterna och kan på sikt minska antalet bilar inom förvaltningen.

3 Sammanfattande ekonomisk analys

3.1 Drift

Förvaltningens nettoomslutning för driftverksamheten uppgår till 1577,4 mnkr för 2018, vilket är i princip densamma som för bokslut 2017 (1577,3 mnkr). Enligt kommunfullmäktiges plan kommer nämndens budget att uppgå till 1 579,6 mnkr 2019, och 1585,7 mnkr år 2020 och 2021. Kostnadsökningar för lönerörelse, hyror, varor och tjänster uppgår till mer än förväntad ökning av budgetram vilket innebär att förvaltningen löpande behöver se över och anpassa verksamheten därefter.

Den omfattande nybyggnationen i Farsta innebär utbyggnad av service i form av exempelvis förskolor, gruppboendestäder och servicelägenheter. Detta medför ökade lokalkostnader och måste planeras noggrant för att synkroniseras med inflyttandet av nya invånare i Farsta. Framför allt inom förskoleverksamheten finns det ett stort behov av nya lokaler och att löpande byta ut paviljonglösningar.

Individ- och familjeomsorgen är ett område med växande behov och kostnadsökningar som förvaltningen noggrant följer. För att arbeta preventivt även ur ett kostnadsperspektiv är det av stor vikt att förvaltningen samverkar både internt och externt med förskola, skola, och polis.

Det sociala stödet till nyanlända är ett område som kommer att innebära kostnader för förvaltningen de kommande åren, och en ökning inom dessa grupper när det gäller exempelvis behov av försörjningsstöd kan redan ses. Arbetet med att stödja de nyanlända och deras integration i samhället är av yttersta vikt. Det finns annars en stor risk att kostnader för boende, försörjningsstöd och andra insatser inom individ- och familjeomsorgen ökar kraftigt de kommande åren. För att på ett bra sätt möta de behov som finns är det också viktigt att kunna göra goda prognoser över de medel vi får från Migrationsverket, samt att ansvaret för nyanlända delas av alla stadsdelsnämnder.

3.2 Investeringar

I investeringsplanen för parker 2019 ligger slutförandet av parkleken Måsen i Fagersjö och naturlekplats Fagersjö. (Finansieringen av Måsen sker både med nämndens egna investeringsmedel och med trafiknämndens medel Grönare Stockholm.) 2019 startar också nya parkinvesteringsprojekt som strandpark Farsta och aktivitetspark Farstaängen. De väntas pågå under flera år. Enligt Farstas lokala parkplan har Svedmyra brist på anlagda parker. I investeringsplanen för parker finns därför åtgärder 2020 som syftar till att tydliggöra entrépartier i Majroskogen. I planen finns också sex miljoner avsatt för nämndens egna investeringar (medel stadsfördelningsnyckel).

Utöver dessa parkinvesteringsprojekt som nämnden ansvarar för pågår och planeras parkinvesteringar med trafiknämndens medel, Rekreativstråk Magelungen och Måsen.

Nämndens ansökan om att anlägga motionsspår i Majroskogen med parkinvesteringsmedel har fått avslag av kommunstyrelsen med hänvisning att det är en idrottsinvestering. Idrottsanläggningar byggs av fastighetskontoret enligt reglementet för fastighetsnämnden. Frågan om hur ett motionsspår finansieras måste utredas vidare. Stadsdelsnämnderna ansvarar för drift och underhåll av motionsspår inom staden.

3.3 Verksamhetsprojekt (Driftprojekt)

Ej aktuellt.

4 Övriga redovisningar

Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med Barnkonventionen

Barnkonventionen bör ligga till grund för allt arbete som berör barn. Förvaltningen behöver säkerställa att barnperspektivet beaktas och påverkar beslut och åtgärder som direkt och indirekt berör barn och unga i Farsta. Inom förskoleverksamheten görs regelbundet barnkonsekvensanalyser vid förändringar och det arbetet behöver utvecklas och kvalitetssäkras genom att se över personalens kompetens i frågan. Arbetet på förskolan med barns inflytande är en naturlig del då detta också anges tydligt i våra statliga styrdokument.

Personal- och kompetensförsörjning

Förvaltningen behöver rekrytera och behålla hälso- och sjukvårdspersonal, framför allt sjuksköterskor, för att få ökad stabilitet i berörda verksamheter.

Förskoleverksamheten förväntas ha fortsatta svårigheter med att rekrytera förskollärare på grund av stor konkurrens om målgruppen och för att antalet förskollärare som utbildas är färre än behovet. Förvaltningen arbetar med att synliggöra sin verksamhet, attrahera och rekrytera samt parallellt tydliggöra förutsättningarna för att utveckla och behålla den kompetenta personal som finns inom Farstas kommunala förskolor. Utbyggnaden av förskolor innebär också ett ökat behov av både förskollärare och barnskötare. Ambitionen är att höja andelen högskoleutbildad personal och säkra att utbildade tillsvidareanställda erbjuds barnskötareutbildning. Ett stadsövergripande arbete pågår för att säkerställa detta. Fler mentorer och handledare kommer att utbildas.

Fritidsverksamheten har utmaningar med kompetensförsörjning. Det gäller främst rekrytering och fortbildning av fritidsledare. Inom de kommande åren väntar dessutom flera pensionsavgångar.

Behovet av att rekrytera och behålla kompetenta socialsekreterare och biståndshandläggare är stort, och det är fortsatt viktigt de kommande åren att systematiskt följa upp deras arbetsförhållanden, få stabilitet i verksamheterna och kunna erbjuda attraktiva arbetsplatser.

Lokalt utvecklingsprogram

Arbetet med det lokala utvecklingsprogrammet fortsätter enligt plan. De prioriterade områdena står fast och dessa är trygghet, hälsa, demokrati/medinflytande och egen försörjning. Förvaltningen utvärderar och drar lärdomar av de medborgarbudgetprocesser som genomförts för att utveckla arbetssätt som ger invånarnas möjlighet till medinflytande.

Olika aspekter av trygghet är ett prioriterat utvecklingsområde. Förvaltningens arbete med trygghet finns inom två ben. Dels inom förskolan, fritiden, socialtjänsten, anhörigstödet, seniorverksamheten etcetera, det vill säga verksamheter som indirekt arbetar med jämlika förutsättningar och att främja trygga invånare. Dels inom stadsmiljö där fokus ligger på att öka den upplevda tryggheten i den offentliga miljön. Ett viktigt redskap för trygghet är att skapa blandade stadsmiljöer – både avseende funktion och bostadsutbud. Ansvaret för trygghetsskapande åtgärder i den offentliga miljön är delat och förvaltningen, stadens

fackförvaltningar och bolag behöver samverka med varandra.

Arbete med nyanlända

Det finns cirka tusen nyanlända i stadsdelsområdet, flertalet bor i boenden som staden anordnat. En fortsatt ökning av nyanlända är att vänta då anhöriga ansluter och fler barnfamiljer kommer att anvisas till boendena i Farsta. En del av de nyanlända är så kallade kvotflyktingar vilka har ett större behov av samhälls- och socialt stöd än nyanlända i allmänhet. Flertalet av de nyanlända kommer under perioden att slutföra sin etableringsinsats som pågått under två år och risken är stor att många inte kommer att vara självförsörjande genom arbete eller studier. Det sociala stödet behöver därför utvecklas och förstärkas för att fungera förebyggande och med tidiga stödinsatser undvika att de nyanlända fastnar i långvarigt behov av bidrag eller socialtjänstinsatser. Det handlar om aktiv samhällsvägledning, förstärkt samhällsorientering, boskola och praktiskt vardagsstöd i olika former, samt stöd i att få ett arbete eller börja studera.

Förvaltningens arbetsmarknadsåtgärder behöver stärkas och utökas för att bidra till att den enskilde får stöd i olika former för att komma in på arbetsmarknaden. Samarbete med civilsamhället är viktigt och måste fortsätta att utvecklas. Individ och familjeomsorgens olika myndighetsutövande verksamheter behöver också rustas personal- och kompetensmässigt, för att ha beredskap och kunna tillgodose de särskilda behov av psykosocialt stöd och utredningsinsatser som finns hos målgruppen.

Flera av stadens förvaltningar och verksamheter är inblandade i arbetet kring nyanlända och det finns fortsatt behov av ökad samordning och tydliggörande av gränssnitten mellan dessa verksamheter, inte minst Info Stockholms roll visavi stadsdelsförvaltningar behöver klargöras. Det är också viktigt att ansvaret för nya nyanlända fördelas mellan stadsdelsförvaltningarna för att minska segregationen.

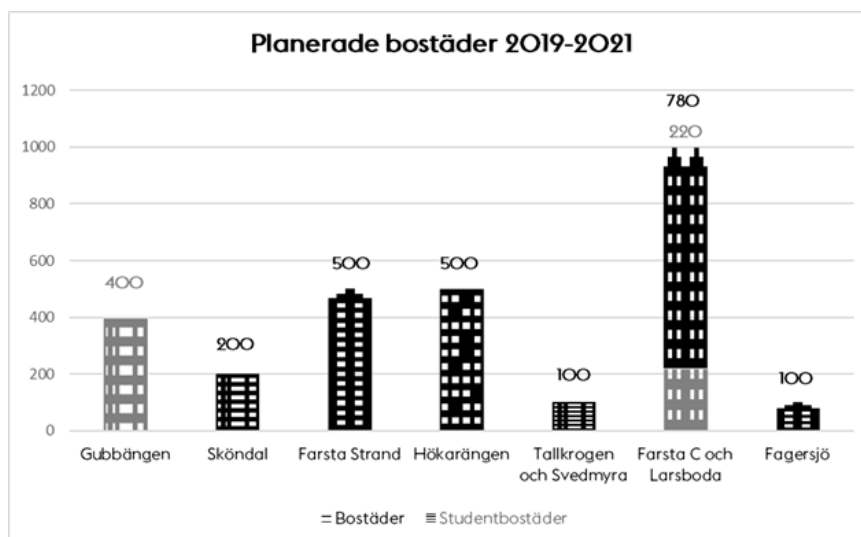
5 Lokalförsörjningsplan

5.1 Inledning

Lokalförsörjningsplanen är ett verktyg för att planera för stadens långsiktiga behov av verksamhetslokaler och lägenheter och planen utgör en viktig del i arbetet att uppnå ett effektivt resursutnyttjande. Förvaltningens samtliga verksamheter arbetar aktivt för bättre lokalsamordning och avveckling av lokaler som inte behövs.

5.2 Beskriv behov/efterfrågan samt bedömning av andra bakomliggande faktorer som förändrar behovet av lokaler

Under perioden 2019-2021 planeras cirka 2 800 bostäder, inklusive studentbostäder, byggas i Farsta stadsdelsområde. Beräkningen av planerade bostäder är under ständig förändring och antalet är en uppskattning utifrån bästa tillgängliga uppgifter just nu.

Förskolan

Det pågår en generationsväxling i Farsta stadsdelsområdes samtliga bostadsbestånd, och en omfattande bostadsproduktion. Farsta kommer enligt Sweco:s prognos att ha drygt 5326 fler invånare 2021 jämfört med år 2016, och enligt samma prognos kommer antalet barn i förskoleåldern mellan 1 och 5 år att öka med 262 barn, motsvarande ca 16 förskoleavdelningar med max 16 barn/avdelning. År 2022 beräknas dock antalet barn att öka med ytterligare 238 barn vilket kommer att innebära ett drastiskt ökat behov av platser.

Kommunfullmäktige har beslutat om ett ”förskoletal” som innebär att 25 förskoleplatser planeras för varje 100 bostäder som tillkommer, exklusive kategoriboenden för personer utan barn. För Farsta stadsdelsområde innebär det en beredskap för 545 nya förskoleplatser. Befolkningsprognosen i sin tur tar hänsyn till planerad nybyggnation men ser även till andra faktorer som exempelvis barnafödande och flyttning. Enligt prognosen kommer nybyggnation i stadsdelarna Tallkrogen, Svedmyra och Fagersjö inte att leda till ökade behov av platser i området, medan behoven i Hökarängen, Sköndal, Larsboda och i viss mån Farsta Strand kommer att bli mycket stora.

Förvaltningen följer noggrant både bostadsproduktion och befolkningsutveckling för att kunna prioritera i förskoleutbyggnaden och möta behoven i varje stadsdel.

Befolkningsprognos, barn 1-5 år (Sweco)

Stadsdel	2016	2021	2022	total ökning	Varav i nyprod.
Fagersjö	219	211	210	-9	1
Farsta C	965	926	959	-6	51
Larsboda	196	286	374	178	202
Farsta Strand	334	343	383	49	74
Gubbängen	348	381	378	30	31
Hökarängen	581	663	723	142	179
Sköndal	632	738	764	132	189
Tallkrogen	283	247	245	-38	21
Svedmyra	186	209	208	22	55
Farsta SDO	3744	4006	4244	500	802

Fritid

Förvaltningen bedriver verksamhet i fem fristående parklekshus. I fyra av dessa har mätningar av inomhusmiljön avseende fukt och mögel genomförts. Det femte huset är relativt nybyggt och bedömdes vara i gott skick. Två av lokalerna har dömts ut och två har efter smärre åtgärder godkänts. De två hus som inte uppnått kraven är båda i mycket dåligt skick. Den ena har ersatts med en paviljongbyggnad med tillfälligt bygglov, och för den andra, belägen i Fagerlid, planeras en totalrenovering.

Äldreomsorg

Av stadsdelsområdets befolkning var 16 procent 65 år eller äldre vid utgången av år 2016, och 5,2 procent av befolkningen var 80 år eller äldre. I absoluta tal förväntas antalet personer över 65 år att öka med 692 fram till år 2021 enligt prognos från Sweco. I de mer omsorgskrävande åldrarna över 80 år förväntas däremot en minskning med 291 personer fram till år 2021.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Under perioden 2019-2021 beräknas behovet av lägenhet i gruppbostad öka med drygt 20 personer och för servicebostad ökar behovet med cirka 15 personer.

Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri

Inom kategorin stödboende finns behov av profilboende för unga vuxna i åldern 20-29 år med neuropsykiatrisk problematik samt samsjuklighet.

Det finns behov av stödboende för äldre (cirka 50-65 år). Antalet försöks- och träningslägenheter behöver utökas med cirka 10 lägenheter. Behovet ökar även bland yngre personer.

5.3 Kapacitetsbeskrivning

Förskola

I stadsdelsområdet finns 40 förskolor med 2323 inskrivna barn i kommunal regi och 23 förskolor med 841 inskrivna barn i enskild regi. 149 förskolebarn är inskrivna hos privata dagbarnvårdare.

Fritid

Verksamhet bedrivs i elva lokaler. Fem fristående parklekshus och sex lokaler inhyrda i bostadshus. Verksamheter som bedrivs är öppen förskola, fritidsgård och parkleksverksamhet.

Äldreomsorg

Se bilaga Boendepplan för äldre 2019 med utblick mot 2040 för region Östra Söderort.

Individ och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri

Farsta stadsdelsförvaltning hyr för närvarande 45 tränings- och 35 försökslägenheter. Samarbetet med bostadsbolagen är gott.

5.4 Förändringar i lokalbeståndet

Förskolan

I Farsta stadsdelsområde finns 146 förskoleavdelningar, varav 30 för närvarande ligger i paviljonger med tillfälligt bygglov på förskoletomter, på parkmark eller på skolgårdar. Nya

permanenta förskolor planeras under perioden i samband med nybebyggelse men också för att ersätta paviljonger, andra tillfälliga lokaler och befintliga förskolor som måste avvecklas. Förvaltningen har samrått med stadsbyggnadskontoret om vilka paviljonger som skulle kunna beviljas permanent bygglov och/eller var nya permanenta förskolor skulle kunna byggas istället för paviljonger.

Många förskolor som förvaltningen driver är gamla och har omfattande behov av renovering. Flera är byggda med platta på mark och ett växande problem är inträngande fukt från grunden. De flesta av dessa förskolor uppvärms med direktverkande el. Det finns ett stort behov av en övergripande översyn av konsekvenserna ur såväl ekonomisk som verksamhetsmässig aspekt om dessa gamla förskolor ska renoveras eller rivs och ersättas.

Tillfälligt bygglov har utökats och kan sedan april 2014 beviljas att gälla upp till femton år. Under perioden kommer tillfälliga bygglov att löpa ut för förskolorna Sunnan med två avdelningar (Centrala Farsta), Gläntan med fyra avdelningar (Gubbängen), Skeppet med fyra avdelningar (Gubbängen) och Ejdern med fyra avdelningar (Fagersjö).

Utbildningsförvaltningen har anmält behov av att överta en paviljong med två avdelningar vid Sköndalsskolan och en paviljong med två avdelningar vid Sandåkraskolan (båda belägna i Sköndal). Om möjligt kommer paviljongerna att överlämnas till utbildningsförvaltningen.

I uppskattningen av antalet förskoleplatser beräknas 16 platser/avdelning.

Förskoleområde Tallkrogen/Svedmyra

Rivning och nybyggnad av förskolan Regnbågen (fyra avdelningar) undersöks och vid beslut om rivning finns bygglov för en paviljong om en avdelning som kan uppställas vid förskolan Morkullan på Morkullsvägen.

Förskoleområde Gubbängen

Inom planperioden finns en möjlig nettoförändring om -1 till +3 avdelningar.

- Förskolan Ängen, Gubbängsvägen 111 har bestått av en permanent förskola med tre avdelningar i dåligt skick samt en paviljong om två avdelningar. Paviljongen är uppsagd av förvaltningen och kommer att avvecklas. SISAB har fått i uppdrag att riva befintlig förskolelokal och uppföra en ny förskola med åtta avdelningar på samma plats. Färdigställande räknas ske till september 2019.
- Förskolan Skeppet (fyra avdelningar i två separata paviljonger) inom Gubbängsskolans skolgårdområde har problem med transporter av mat och varor till förskolan. När kapaciteten av förskoleplatser generellt ökar inom området kommer förskolepaviljongerna att avvecklas.

Projekt under utredning:

- Förskolan Gläntan på Ramvägen 19 består av fyra avdelningar i paviljong med tillfälligt bygglov som löper ut under perioden. Förvaltningen har ansökt via SISAB om detaljplaneändring för en permanent förskola om 8 avdelningar på samma plats.

Förskoleområde Hökarängen

Inom planperioden finns en möjlig nettoökning på 6-8 avdelningar

- En ny permanent förskola med sex avdelningar byggs i kvarteret Toppsockret, vid Lingvägen, Produktionen startades hösten 2017 och förskolan beräknas vara klar för inflyttning januari 2019. Den befintliga förskolepaviljongen Trollgården med tre

avdelningar kommer att avvecklas och verksamheten flyttas till den nya förskolan.

- Förskolan Frida med två avdelningar och en avdelning i paviljong har ett omfattande underhållsbehov. Rivning av befintlig byggnad och planering av en permanent förskola med sex till åtta avdelningar utreds av SISAB.

Förskoleområde Sköndal

Inom planperioden finns en möjlig nettoökning på 5-8 avdelningar

- Produktion pågår för att uppföra SISAB:s konceptförskola med sex avdelningar i Lilla Sköndal, nybyggnadsområde etapp 2 vid Ester Ellqvists väg.
- Vid Sköndalsvägen 130 pågår byggnation för en ny förskola med sex avdelningar som ersättning för befintlig paviljong med två avdelningar vid Efraim Dahlins Väg, vilken kommer att avvecklas under perioden.

Följande förskolor kan komma att avvecklas:

- Förskolan Sandslottet med två avdelningar i paviljong ligger inom Sandåkraskolans område och lokalen kan komma att lämnas över, då utbildningsförvaltningen har uttryckt starkt önskemål om att använda byggnaden för skoländamål.
- Utbildningsförvaltningen önskar även få tillgång till förskolan Holmens lokaler, som ligger inom Sköndalsskolans område och har tre avdelningar.

Förskoleområde Centrala Farsta

Inom planperioden finns en möjlig nettoökning på 14 avdelningar.

- En konceptförskola med åtta avdelningar planeras på Hästhagens bollplan. Inriktningsärendet behandlades i stadsdelsnämnd december 2013 och SISAB har ansökt om markanvisning. Detaljplan har tagits fram för förskolan och bostäder inom området kring Sunneplan.
- Kv. Klockelund i Larsboda, pågående projektering om ny förskola med sex avdelningar i samband med nybebyggelse av ca. 500 bostäder i området. Pågående detaljplaneprocess.

Projekt under utredning, ej förväntat genomförande inom perioden:

- Förskolan Ekeberga, tre avdelningar och en avdelning paviljong, måste rivs för att lämna plats för en ny förskola i samband med att Farsta sjukhem rivs och nya bostäder byggs inom området. Stadsdelsnämnden har uppdragit åt förvaltningen att hos SISAB beställa förslagshandlingar för uppförande av en konceptförskola med sex avdelningar i kvarteret Perstorp 2 i Farsta.
- Förvaltningen samråder med Stadsbyggnadskontoret och Familjebostäder gällande placering och projektering av en komplementförskola med fyra avdelningar i flerbostadshus i samband med planerad bebyggelse i kvarteret Perstorp.

Förskoleområdet Farsta Strand

Inom planperioden finns en möjlig nettoökning om 10-12 avdelningar

- Planering pågår gällande en ny förskola med fyra avdelningar i samband med att Familjebostäder uppför nya bostäder vid kvarteret Kymmendö 3, Brunskogsbackens centrum.
- I samband med Familjebostäders planerade exploatering kring Nordmarksvägen planeras en ny förskola med 6-8 avdelningar i kv. Bjurö.

Projekt under utredning, ej förväntat genomförande inom planperioden:

- Ersätta förskolan Sagoskogen i Magelungsskolans lokaler, då skolan har stort behov av dessa lokaler.
- Förvaltningen uppdragit till Sisab att ansöka om utökad markanvisning för större tomt för förskolan Guldgruvan vid Ekshäradsgatan 3, i syfte att riva den befintliga byggnaden med tre avdelningar som är i dåligt skick, och inrätta en konceptförskola om sex till åtta avdelningar på samma plats.
- Planering pågår gällande en ny förskola med fyra avdelningar i samband med att Familjebostäder uppför nya bostäder vid kvarteret Kymmendö 3, Brunskogsbackens centrum.
- Högerudsbacken, pågående utredning om att etablera en 6 avdelning förskola.
- Pågående utredning gällande möjligheten att inrätta en förskola med 6-8 avdelningar på grusplan mellan Boforsgatan 4 och pendeltåget.
- Pågående utredning gällande möjligheten att utöka kapaciteten vid förskolan Skogsbacken vid Brunskogsbacken 6.

Förskoleområdet Fagersjö

Inget tillskott av förskoleplatser planeras inom perioden. Projektering pågår gällande flytt av förskolan Ejdern till en ny paviljongbyggnad med 4 avdelningar på Fagersjöskolans skolgård.

Fritid

I samband med nybyggnation av utdömda lokaler planeras att i högre grad än i dagsläget inrymma alla tre kategorierna öppen förskola, parklek och fritidsgård i samma byggnad. Totalrenoveringen av Fagerlids lokaler planeras inrymma alla tre kategorier. Det ger möjlighet för förvaltningen att lämna andra dyra lokaler och få en mer kostnadseffektivt uppbyggd fritidsverksamhet.

Målsättningen är att ärendet kring den ena parkleken får bilda modell även för den andra.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning inkl. socialpsykiatri

Enligt kommunfullmäktiges beslut ska utbyggnadstakten av bostäder inom funktionshinderområdet och socialpsykiatri fortsätta öka. Det gäller bostäder som omfattas av lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, så kallade LSS-bostäder samt av socialtjänstlagen, så kallade SoL-bostäder.

Nämnderna ska fortsätta planera för att tillgodose behovet av dessa bostäder och löpande redovisa arbetet till stadens genomförandegrupp för utbyggnad av särskilda boendeformer inom funktionshinderområdet och socialpsykiatri.

De flesta nya bostäder i Stockholm byggs i flerfamiljshus. Men inom målgruppen för kommunfullmäktiges beslut finns även ett stort antal människor som behöver en mer avskild boendeform. Många av dessa kan på grund av sina funktionsnedsättningar idag inte beredas bostad i Stockholm utan hänvisas till andra delar av landet långt från sin egen familj.

Förvaltningen ser ett behov av att kunna bygga en till två friliggande gruppboendestäder med inriktning för gruppen med svår autism och andra funktionsstörningar som innebär svårighet att bo i flerfamiljshus. En tomt för detta kommer att sökas genom exploateringskontoret.

Individ- och familjeomsorg

Inom individ och familjeomsorgen finns ett ökat behov av administrativa lokaler, på utökad

bemanning de senaste åren.

5.5 Kostnadsutveckling

Förskola

Förskolornas hyreskostnad uppgår till cirka 39 mnkr under 2017. Utbyggnaden av förskoleverksamheten beräknas att innebära en ökad hyreskostnad på cirka 20 mnkr under perioden.

Äldreomsorg

Efter omstrukturering av verksamhet vid Edö vård- och omsorgsboende kommer hus B och delar av hus A att överlämnas till fastighetsägaren Micasa.

5.6 Effektiviseringsmöjligheter

Förvaltningens samtliga verksamheter arbetar aktivt för bättre lokalsamordning och avveckling av lokaler som inte behövs. Det pågår ständigt ett effektiviseringsarbete kring förvaltningens lokalbestånd.

5.7 Övrigt

Ej aktuellt.